

กลุ่มที่ 2

ความโปร่งใสและการป้องกันการปรามการทุจริตคอร์รัปชัน
ในภาคราชการ

(เอกสารเรื่องที่ 4)

รายงานผลการสำรวจ สภาพแวดล้อมทางธุรกิจและ
ทัศนคติของผู้ประกอบการต่อการให้บริการของภาครัฐ*

โดย

เสาวนีย์ ไทยรุ่งโรจน์
พรพงศ์ สุมานันท์
ธนวรรณ พลวิชัย
รุ่งโรจน์ เบญจมสุทิน
นิฐิตา เบญจมสุทิน

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ร่วมจัดโดย

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน

และ

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

วันที่ 18-19 พฤศจิกายน 2543 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี

* ความเห็นในบทความนี้เป็นความเห็นส่วนตัวของผู้เขียน และไม่จำเป็นต้องสะท้อนจุดยืนของสถาบันที่ร่วมกันจัดการสัมมนาในครั้งนี้

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	1
วัตถุประสงค์ของการสำรวจ	1
ผลการสำรวจ	2
1. อุปสรรคต่อการเจริญเติบโต และพัฒนาภาคธุรกิจ	2
2. คุณภาพและประสิทธิภาพการให้บริการของภาครัฐ	3
3. กฎและระเบียบปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจ	3
4. ระบบศาลและกระบวนการยุติธรรม	4
5. ความล่าช้าของระบบราชการและการคอร์รัปชัน	4
6. ความสามารถในการคาดการณ์ของภาคธุรกิจ	5
7. การให้บริการของภาคการเงิน	6
8. การแข่งขันทางธุรกิจ	6

รายงานผลการสำรวจ สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ และทัศนะของผู้ประกอบการต่อการให้บริการของภาครัฐ (Thailand: Business Environment and Governance Survey)

คำนำ

การสำรวจสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ และทัศนะของผู้ประกอบการต่อการให้บริการของภาครัฐนี้ ธนาคารโลกได้ดำเนินการพร้อมกันทั่วโลกกว่า 100 ประเทศ สำหรับประเทศไทยคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทยได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ทำการสำรวจ

ระยะเวลาของการสำรวจคือ ระหว่างเดือนกรกฎาคม – สิงหาคม 2542 โดยสำรวจผู้ประกอบการธุรกิจ ในประเทศไทยรวมทั้งสิ้น 422 ราย ทั้งในเขตกรุงเทพฯ รวมปริมณฑล และต่างจังหวัด โดยแบ่งจำนวนตัวอย่าง ตามสัดส่วนของรายได้ประชาชาติ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังถูกแบ่งเป็นสัดส่วนตามขนาดและสาขาของธุรกิจ ด้วย สำหรับขนาดของธุรกิจได้แบ่งเป็น ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยเลือกนิยามตามขนาดของ เงินทุน ส่วนสาขาของธุรกิจได้มีการกระจายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมทั้งสาขาการผลิต การบริการ การค้า การเกษตรเหมืองแร่ และก่อสร้าง

แบบสอบถามที่ใช้ในการสำรวจเป็นแบบสอบถามของธนาคารโลก โดยมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาบางส่วนให้เหมาะสมสำหรับประเทศไทย

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ขอขอบพระคุณธนาคารโลก และสำนักงาน ก.พ. ที่ สนับสนุนงบประมาณ และเห็นความสำคัญดำเนินการให้เกิดโครงการศึกษานี้ขึ้น คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทยหวังว่าโครงการศึกษานี้ ท้ายสุดจะนำไปสู่การปฏิรูปประสิทธิภาพ และความโปร่งใส ในการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะภาครัฐ เพื่อขจัดอุปสรรคของการประกอบธุรกิจ และเสริมสร้าง ศักยภาพที่แข็งแกร่งให้แก่ภาคธุรกิจเอกชนในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการสำรวจ

การสำรวจมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ทราบถึงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนิน และพัฒนา ธุรกิจในประเทศไทย

2. เพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย มาตรการ และการดำเนินงานของภาครัฐในส่วนที่เป็นปัญหา และอุปสรรคต่อการพัฒนาธุรกิจ
3. เพื่อเสนอแนะภาครัฐให้มีการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินนโยบาย ตลอดจนโครงการต่างๆ ที่จะช่วยจัดอุปสรรค และเสริมสร้างศักยภาพการประกอบธุรกิจในประเทศไทย

ผลการสำรวจ

รายงานผลการสำรวจแบ่งออกเป็น 8 หัวข้อ ได้แก่

1. อุปสรรคต่อการเจริญเติบโต และพัฒนาภาคธุรกิจ
2. คุณภาพและประสิทธิภาพการให้บริการของภาครัฐ
3. กฎและระเบียบปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจ
4. ระบบศาลและกระบวนการยุติธรรม
5. ความล่าช้าของระบบราชการและการคอร์รัปชัน
6. ความสามารถในการคาดการณ์ของภาคธุรกิจ
7. การให้บริการของภาคการเงิน
8. การแข่งขันทางธุรกิจ

มีรายละเอียดของแต่ละหัวข้อยังต่อไปนี้ :

1. อุปสรรคต่อการเจริญเติบโต และพัฒนาภาคธุรกิจ

ผลการสำรวจระบุว่า อุปสรรคสำคัญที่มีผลกระทบต่อการทำงานและการเจริญเติบโตของธุรกิจในช่วงที่ทำการสำรวจ ได้แก่ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ภาษีและมาตรการภาษี การหาแหล่งเงินทุน นโยบายที่ไม่แน่นอนของภาครัฐ การสร้างอุปสรรคการแข่งขันทางธุรกิจโดยรัฐและเอกชน และการคอร์รัปชัน

ทั้งนี้ในช่วงเวลาของการสำรวจคือ ระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2542 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยได้ประสบกับปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ มีการลอยตัวค่าเงินบาทในเดือนกรกฎาคม 2541 ธุรกิจส่วนใหญ่ต่างได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ในครั้งนี้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่ได้รับการระบุเป็นอุปสรรคสำคัญของภาคธุรกิจดังกล่าวข้างต้น ส่วนหนึ่งเป็นผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจอย่างชัดเจน ได้แก่ อัตราแลกเปลี่ยน ซึ่งได้รับการระบุว่าเป็นอุปสรรคสำคัญอันดับหนึ่ง นอกจากนี้ ภาษี และมาตรการภาษี การหาแหล่งเงินทุน ตลอดจนนโยบายที่ไม่แน่นอนของภาครัฐ อาจพิจารณาได้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับวิกฤตเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม มีปัจจัยสำคัญ 2 รายการที่ถูกระบุว่าเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินงานและการเจริญเติบโตของภาคธุรกิจ และอาจพิจารณาได้ว่าไม่ใช่ผลกระทบของวิกฤตเศรษฐกิจ คือ การสร้างอุปสรรคการแข่งขันทางธุรกิจโดยรัฐและเอกชน และการคอร์รัปชัน

ปัจจัยที่ภาคธุรกิจส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นอุปสรรคน้อยต่อการดำเนินธุรกิจในประเทศไทย ได้แก่ ระบบศาลยุติธรรม อาชญากรรม และสาธารณูปโภคต่างๆ

2. คุณภาพและประสิทธิภาพการให้บริการของภาครัฐ

ภาคธุรกิจมีความเห็นว่า การให้บริการจากหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐ มีคุณภาพ และประสิทธิภาพแตกต่างกัน เมื่อแบ่งการบริการจากหน่วยงานของรัฐเป็น 5 หมวดใหญ่ ได้แก่

1. หมวดของกฎระเบียบปฏิบัติและกระบวนการยุติธรรม
2. หมวดงานสาธารณูปโภค
3. หมวดการบริการด้านสาธารณสุข
4. หมวดงานด้านความมั่นคง
5. หมวดด้านนโยบาย

ภาคธุรกิจเห็นว่า หมวดงานสาธารณูปโภคมีการให้บริการอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยที่หมวดด้านนโยบายมีคุณภาพและประสิทธิภาพต่ำสุด

เมื่อพิจารณาในภาพรวม โดยพิจารณาหน่วยงานให้บริการภาครัฐในทุกหมวดรวมกัน พบว่าหน่วยงานที่ให้บริการอย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพสูงสุด ในความเห็นของภาคธุรกิจ คือ กรมไปรษณีย์ การไฟฟ้าองค์การโทรศัพท์ ศาล และกระบวนการยุติธรรม

หน่วยงานที่ภาคธุรกิจเห็นว่ามีความคุณภาพ และประสิทธิภาพ ค่อนข้างแย่ควรปรับปรุง ได้แก่ การบริหารราชการท้องถิ่น รัฐสภาและการประชุมสภา ธนาคารแห่งประเทศไทย และความเป็นผู้นำของรัฐบาลกลาง

3. กฎและระเบียบปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจ

ภาคธุรกิจส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในการหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกฎระเบียบปฏิบัติต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจแต่อย่างใด รวมทั้งมีความสามารถตีความระเบียบปฏิบัติต่างๆ ได้อย่างไม่คลาดเคลื่อน ความเข้าใจในเรื่องกฎ และระเบียบปฏิบัติเหล่านี้ดีขึ้นเมื่อเทียบกับ 3 ปีก่อน

เมื่อให้เปรียบเทียบอุปสรรคจากกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของทางราชการต่อการดำเนินธุรกิจของภาคเอกชน ผู้ประกอบการธุรกิจพบว่าสิ่งที่เป็นอุปสรรคมาก คือ กฎระเบียบด้านภาษีและการจัดเก็บภาษี รองลงมา

ได้แก่ พ.ร.บ. แรงงาน กฎระเบียบเกี่ยวกับศุลกากร และกฎระเบียบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม สิ่งที่เป็นอุปสรรคน้อย ได้แก่ กรมทะเบียนการค้า กฎระเบียบเกี่ยวกับการป้องกันอัคคีภัย รวมทั้งความปลอดภัย

4. ระบบศาลและกระบวนการยุติธรรม

ภาคธุรกิจเห็นว่าระบบศาลและกระบวนการยุติธรรมไม่เป็นอุปสรรคในการดำเนินและพัฒนาธุรกิจในประเทศไทย เป็นระบบที่ภาคธุรกิจเห็นว่าค่อนข้างดีและมีการคอร์รัปชันน้อย ในการดำเนินคดีความทางธุรกิจผู้ประกอบการส่วนใหญ่เชื่อว่าระบบศาลมีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ และสอดคล้องกับตัวบทกฎหมาย อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้น ภาคธุรกิจส่วนใหญ่เลือกที่จะแก้ปัญหาด้วยวิธีอื่นที่ไม่เป็นทางการก่อนที่จะพึ่งพากระบวนการยุติธรรม เนื่องจากเห็นว่าใช้เวลาและเสียค่าใช้จ่ายสูง

5. ความล่าช้าของระบบราชการและการคอร์รัปชัน

ระบบราชการไทยมีความล่าช้าและมีขั้นตอนที่ยุงยาก จะเห็นได้จากการที่ผู้บริหารระดับสูงของบริษัทต่างๆ ต้องเสียเวลาในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้และการตีความตามกฎหมาย ตลอดจนระเบียบข้อบังคับต่างๆ เฉลี่ยคิดเป็น 14% ของเวลาทั้งปี

การจ่ายเงินพิเศษหรือค่าสินบนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้การติดต่อราชการได้รับการอำนวยความสะดวก ได้กลายเป็นประเพณีปฏิบัติสำหรับภาคธุรกิจ โดย 79% ของผู้ประกอบการยอมรับว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่ธุรกิจจะต้องจ่ายเงินพิเศษดังกล่าวให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ในขณะที่จำเป็นจะต้องจ่ายเงินพิเศษนี้ 52% ของผู้ประกอบการตอบว่าจะเป็นที่รู้ล่วงหน้าว่าจะต้องจ่ายเป็นจำนวนเท่าใด จ่ายอย่างไร โดยไม่ต้องมีใครเอ่ยปาก 25% ของผู้ประกอบการตอบว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้เรียกร้องและบอกจำนวนเงิน 23% ตอบว่าผู้ประกอบการเป็นผู้เสนอและตัดสินใจจำนวนเงินที่เหมาะสมเอง โดยส่วนใหญ่เมื่อจ่ายเงินพิเศษแล้วกิจการธุรกิจที่จ่ายเงินจะได้รับการอำนวยความสะดวกตามที่ได้ตกลงกันได้

การจ่ายสินบน หรือเงินพิเศษดังกล่าวแก่เจ้าหน้าที่คนหนึ่ง มักจะเป็นผลให้เจ้าหน้าที่คนอื่นๆ เรียกร้องเงินพิเศษบ้าง และผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่เชื่อว่า หากเจ้าหน้าที่ของรัฐทำผิดระเบียบ ผู้ประกอบการสามารถไปพบผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่รายนั้น เพื่อให้ได้รับบริการที่ตรงไปตรงมา โดยไม่ต้องจ่ายเงินเพิ่มพิเศษแต่อย่างใด

เมื่อพิจารณาเงินสินบนหรือเงินพิเศษที่ภาคธุรกิจจ่ายให้แก่หน่วยงานต่างๆ ภาครัฐ หน่วยงานที่ธุรกิจจ่ายเงินพิเศษเฉลี่ยต่อปีสูงสุด ได้แก่ กรมศุลกากร (60,793 บาท) รองลงมาคือ หน่วยงานจัดซื้อจัดจ้างของรัฐ (29,445 บาท) กรมสรรพากร (19,757 บาท) การไฟฟ้า (11,121 บาท) นักการเมืองที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ (6,247 บาท) ตำรวจ (4,400 บาท) องค์การโทรศัพท์ (1,686 บาท) ผู้พิพากษาและศาล (837 บาท) และกรมทะเบียนการค้า (780 บาท)

จำนวนเงินพิเศษที่ธุรกิจจ่ายจะสอดคล้องกับควมถี่ของการติดต่อใช้บริการ ธุรกิจจะจ่ายเงินจำนวน มากให้แก่หน่วยงานที่ติดต่อบ่อย ยกเว้นตำรวจจราจรและตำรวจอื่นๆ ซึ่งภาคธุรกิจติดต่อด้วยบ่อยแต่เสียค่าใช้จ่ายไม่สูงมาก (เฉลี่ย 4,399.6 บาทต่อปี) เมื่อเทียบกับหน่วยงานอื่นๆ หน่วยงานที่เรียกเก็บเงินพิเศษ บ่อยที่สุดเมื่อมีการติดต่อกับธุรกิจคือ หน่วยงานจัดซื้อจัดจ้างของรัฐ โดยมีการเรียกเงินพิเศษ 57% ของจำนวน ครั้งของการติดต่อ นักการเมืองที่เกี่ยวข้อง (44% ของจำนวนครั้งที่ติดต่อ) ตำรวจจราจรและตำรวจอื่นๆ (39% ของจำนวนครั้งที่ติดต่อ) เจ้าหน้าที่ศุลกากร (19% ของจำนวนครั้งที่ติดต่อ) เจ้าหน้าที่การไฟฟ้า (18% ของ จำนวนครั้งที่ติดต่อ) เจ้าหน้าที่สรรพากร (13% ของจำนวนครั้งที่ติดต่อ) กรมทะเบียนการค้า (12% ของจำนวน ครั้งที่ติดต่อ) พนักงานองค์การโทรศัพท์ (10% ของจำนวนครั้งที่ติดต่อ) และผู้พิพากษาและศาล (10% ของ จำนวนครั้งที่ติดต่อ)

เมื่อเปรียบเทียบกับ 3 ปีที่แล้ว จำนวนเงินที่ธุรกิจจ่ายพิเศษแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานต่างๆ ส่วนใหญ่คงเดิมไม่ว่าจะเป็นกรมศุลกากร หน่วยงานจัดซื้อจัดจ้างของรัฐ กรมสรรพากร ตำรวจ ฯลฯ ยกเว้นเงินจ่ายพิเศษเพื่อการติดตั้งไฟฟ้าและโทรศัพท์ ซึ่งในปัจจุบันลดลงเมื่อเทียบกับ 3 ปีที่แล้ว

ในเรื่องของการดำเนินธุรกิจกับภาครัฐบาล ภาคธุรกิจประสบปัญหามากในเรื่องของการแข่งขันในการ ประมูล และการจ่ายเงินพิเศษ มีปัญหาปานกลางในเรื่องของการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเปิดประมูลงานของ รัฐ คุณสมบัติเบื้องต้นของผู้ยื่นประมูลงาน ขนาดของสัญญาเมื่อเทียบกับขีดความสามารถของกิจการ การดูแล ของภาครัฐให้เป็นไปตามสัญญา ความตรงต่อเวลาและความครบถ้วนของการชำระเงินค่าสินค้าหรือบริการ

เพื่อให้มั่นใจว่าจะได้รับสัญญาจ้างนั้น ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ (18%) ต้องจ่ายเงินพิเศษ 1-5% ของ มูลค่าของสัญญา ผู้ประกอบการ 11% จ่าย 6-10% ของมูลค่าสัญญา ผู้ประกอบการ 4.8% จ่าย 11-15% ของ มูลค่าสัญญา

การคอร์รัปชันในวงราชการเป็นการเพิ่มต้นทุนให้แก่ภาคธุรกิจ เมื่อถามถึงความยินดีเสียภาษี เพิ่ม เพื่อให้มีการกำจัดคอร์รัปชัน หน่วยธุรกิจยินดีจ่ายภาษีเพิ่ม 12.5% เพื่อให้คอร์รัปชันถูกกำจัดไปคิดเป็น ร้อยละสูงสุด เมื่อเทียบกับการยินดีจ่ายภาษีเพิ่มเพื่อกำจัดกฎระเบียบปฏิบัติที่ยุงยาก (ยินดีจ่ายเพิ่ม 11.3%) และการกำจัดอาชญากรรม (ยินดีจ่ายเพิ่ม 10%)

6. ความสามารถในการคาดการณ์ของภาคธุรกิจ

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่คาดการณ์ได้น้อยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในนโยบายด้านเศรษฐกิจและการ เงินที่มีผลกระทบต่อธุรกิจ รวมทั้งส่วนใหญ่ยังคาดการณ์ได้น้อยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์กฎหมาย ระเบียบวิธีปฏิบัติที่มีผลกระทบต่อธุรกิจ ผู้ประกอบการเห็นว่าการออกกฎเกณฑ์ระเบียบหรือนโยบายใหม่ๆ ที่จะมีผลต่อธุรกิจมักไม่มีการบอกกล่าวให้ทราบล่วงหน้า และในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงส่วนสำคัญของกฎหมาย หรือนโยบายซึ่งมีผลกระทบต่อการค้าดำเนินธุรกิจ รัฐบาลรับฟังเสียงของผู้ประกอบการและสมาคมธุรกิจที่ผู้ ประกอบการสังกัดน้อย

7. การให้บริการของภาคการเงิน

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงิน ซึ่งเริ่มในปี 2541 ทำให้สถาบันการเงินบางส่วนต้องเลิกกิจการไป ธุรกิจต่างๆ ประสบปัญหาสภาพคล่อง ด้วยเหตุนี้เมื่อสอบถามเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในระบบการเงินของประเทศ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ (68%) ตอบว่าไม่มีความเชื่อมั่นเต็มที่ ซึ่งความเชื่อมั่นในระบบการเงินนี้ลดลงเมื่อเทียบกับ 3 ปีที่แล้ว ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

ที่ผ่านมาในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ธุรกิจใช้เงินทุนจากแหล่งเงินทุนภายในหรือกำไรสะสมเป็นส่วนใหญ่ รองลงมายังคงใช้บริการจากธนาคารพาณิชย์ในประเทศ รวมทั้งมีการกู้ยืมจากครอบครัวและเพื่อนฝูง นอกจากนี้ยังมีการกู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ และขายหุ้นของบริษัทเป็นต้น

อุปสรรคด้านการเงินที่ธุรกิจประสบปัญหามากที่สุดคือ อัตราดอกเบี้ยที่สูง สถาบันการเงินมีเงินให้กู้ยืมไม่เพียงพอ การไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนระยะยาว และการขาดทรัพย์สินที่เข้าค้ำประกันกับสถาบันการเงิน การเข้าถึงธนาคารต่างประเทศ และการคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่สถาบันการเงิน

8. การแข่งขันทางธุรกิจ

ผลการสำรวจระบุว่า การดำเนินธุรกิจในประเทศไทยมีสภาพของการแข่งขันสูง

ส่วนใหญ่คู่แข่งสำคัญจะเป็นธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมภายในประเทศ การปฏิบัติของคู่แข่งที่ผู้ประกอบการเห็นว่าส่งผลกระทบต่อกิจการมากที่สุด คือ การแข่งขันด้านราคาของผู้ผลิตในประเทศ

การที่คู่แข่งหลีกเลี่ยงภาษี และการที่คู่แข่งได้รับสิทธิพิเศษในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนหรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ